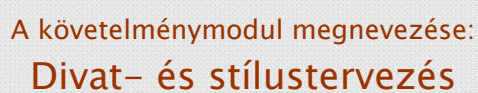

A forma és díszítés harmonikus egysége

A forma és díszítés harmonikus egysége

A követelménymodul megnevezése:
Divat- és stílustervezés

A követelménymodul száma: 0991-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-048-50

A DÍSZÍTÉS ÉS FORMA KAPCSOLATA

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Felkérést kap egy olyan ruhakollekció megtervezésére, ahol az öltözékeket egy szabadon választott technikával kell díszítenie. A díszítés kialakításánál, elhelyezésénél alkalmazza felületképzési és kompozíciós ismereteit a díszítés és forma kapcsolatára vonatkozóan!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A FORMA

A minket körülvevő világot nemcsak az anyagon és a színeken, hanem a formákon keresztül is érzékeljük. Környezetünk változatos – természeti és ember alkotta mesterséges formák sokaságából tevődik össze. A dolgok formájuk által azonosíthatóak és különböztethetők meg egymástól.

A forma a művészetben egy fontos kifejezőeszköz, "az az érzékelhető külső alak, amelyben a műalkotás tartalma kifejezésre jut"¹. A különböző művészeti ágak más-más kifejezőeszközöket használva (idomok, színek, vonalak, különböző anyagok stb.) fejezik ki tartalmi mondanivalójukat.

A formákat két nagy csoportba soroljuk, vannak **síkformák** és **térbeli formák**.

A **síkforma** két kiterjedésű – szélessége és hosszúsága van, ezért kétdimenziós formának is nevezik. Ilyenek a szabályos mértani alapformák (síkidomok), vagy például a papírból, bőrből kivágott tetszőleges forma. A vizuális művészetek egyes ágai (pl. a festészet, grafika, mozaikművészet, a fal- és üvegfestészet) jellemzően két dimenzióban nyilvánulnak meg. A XX. század képzőművészetében már a kubisták óta kísérleteztek a sík- és térbeli művészeti ágak közötti határok összemosásával. (pl. a '60-'70-es évek neoexpresszionista és a nouveau réalisme irányzatai, a 'mixed-media' installációk stb.)

¹ Forrás: Művészettörténeti ABC. Terra Kiadás, Bp, 1961 (141.o.)

A **térformának** háromirányú kiterjedése – hosszúsága, szélessége, magassága – van, ezért háromdimenziós formának is nevezik, tehát egy térben elhelyezett tömeg. Egy forma *plasztikus*, ha a felülete tagolt (gömbölyű, lapos, gyűrt, homorú, domború, stb.), ebben az esetben a fény-árnyék váltakozása, játéka figyelhető meg rajta. A forma plasztikussága elsőrendű szerephez jut az olyan művészeti ágakban, mint például az építészet és a szobrászat.

1. ábra. Zsolnay: flamingó formájú váza (XIX. sz. vége), részletkép a Gaudi tervezte Güell-parkból (századforduló), a strasbourgi katedrális egyik üvegablaka (XIII. sz.)²

A textilművészet egyaránt dolgozik sík és térformákkal (a szőnyeg, az asztalterítő síkforma, ahogy maga a textilanyag is, de ha párnahuzat vagy öltözik készül belőle, akkor térformává alakul).

A forma jellemzői

1. **Az arány** egy formán belül az alkotóelemek harmonikus elosztása, egymáshoz viszonyított mérete

² Forrás: (balról jobbra)

1. kép: <http://catalog.quittenbaum.de/daten/M/BilderJPG/25400/25438.jpg>, 2010.05.28

2. kép: <http://www.flickr.com/photos/ctsnow/355020050/>, 2010.05.28,

3. kép: Robert Bartlett: Körkép a középkorról. Magyar Könyvklub, Bp, 2002 (152. o.), 001.jpg

2. **A karakter** egy forma jellemzője, jellegzetes vonása
3. **Az ellentétek, kontrasztok** (nagy–kicsi, széles–keskeny, sok–kevés, pozitív–negatív, stb.) alkalmazása érdekesebbé teszik a formát

Aszerint, hogy milyen kifejezést szolgálnak, egy forma összetevői, alkotóelemei egymáshoz viszonyítva lehetnek egyensúlyban vagy mozgásban. Így beszélhetünk *statikus* vagy *dinamikus formákról*.

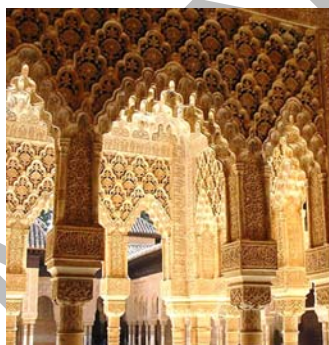
A ruha, mint forma

Az öltözképzés az alkalmazott művészetekhez tartozik a textilművészet többi ágához hasonlóan. Nem autonóm, hanem a funkcionalitás vezérli, mivel a ruha szerepe, hogy takarja és védje az emberi testet. A divat ehhez adja az esztétikai összetevőt.

A viselet a formájával, díszítésével, színeivel és anyagával együtt közvetít és kifejez valamit: arról szól, aki viseli. A díszítésnek még a minimális ruhát viselő természeti népeknél is társadalmi funkciója van: a magukon hordott díszek jelzik rangjukat és vagyoni helyzetüket a közösségekben. Az öltözködés története során a divat folyamatosan alakította ki az újabb és újabb ruhaformákat, sziluetteket a változó szépségideáloknak megfelelően. És velük együtt változtak az adott korra jellemző díszítések is.

A DÍSZÍTÉS

Az ornamentika (díszítmény) a különböző díszítőelemek összefoglaló elnevezése. Elemeit, motívumait a geometrikus vagy a természeti formák világából (növény, állat, ember) meríti. De lehetnek absztrakt formájúak is. A díszítmény rendeltetését tekintve a díszítést szolgálja, így nem változtatja meg a tárgy szerkezetét. Akkor igazán esztétikus és jól sikerült, ha kiemeli és hangsúlyozza a formát. (bővebben: lásd a 048-as számú "Díszítés, mintatervezés" című SzT elem információtartalmát).

2. ábra. Részlet a granadai Alhambra ornamentikájából (XIV. sz.), sast ábrázoló gót fibula (VI. sz.) és a barcelonai Zenepalota üvegteteje (1908)³

³ Forrás: 1. kép: <http://www.inspiredinspain.com/?Region=the-south>; 2010.05.28, 2. kép: Robert Bartlett: Körkép a középkorról. Magyar Könyvklub, Bp, 2002 (39. o.), 3. kép: A művészet világa. Magyar Könyvklub, Bp, 2002 (112. o.), 002.jpg

A textilművészetben a díszítés változatos formákban, és technikákban jelentkezik. A díszítés **hagyományos** formában lehet szövött, nyomott, festett, varrott, hímzett, gyöngyözött, de lehet varrott, ragasztott rátét is, és a felsoroltak kombinálásából született vegyes technikák. De léteznek a tervezői fantázia és kísérletezés segítségével kialakított **egyedi technikák** is.

3. ábra. Hagyományos díszítések: nyomott, szövött és hímzett anyagok⁴

4. ábra. Hagyományos technikák: domború, redőzött-, rátétes-, pliszírozott és gyöngyözött díszítések⁵

⁴ Forrás: 1. és 3. kép: A divat története a 18–20. században. Taschen/Vince Kiadó, 2003. (204. és 75. o. – részletek), 003.jpg

5. ábra. Egyedi technikák: mellény műanyag fólia négyzetekből, hasított és batikolt anyagcsíkokból varrt poncsó, mellény színes fonalakkal körbetekert gömbökből⁶

6. ábra. Egyedi technikák: égetéssel kialakított minták organzán, ringlikkel díszített felületek és fotomontázssal készült díszítés a szoknyarészen⁷

⁵ Forrás: A divat története a 18–20. században. Taschen/Vince Kiadó, 2003. (66, 147, 481, 566. o. – részletek), 004.jpg

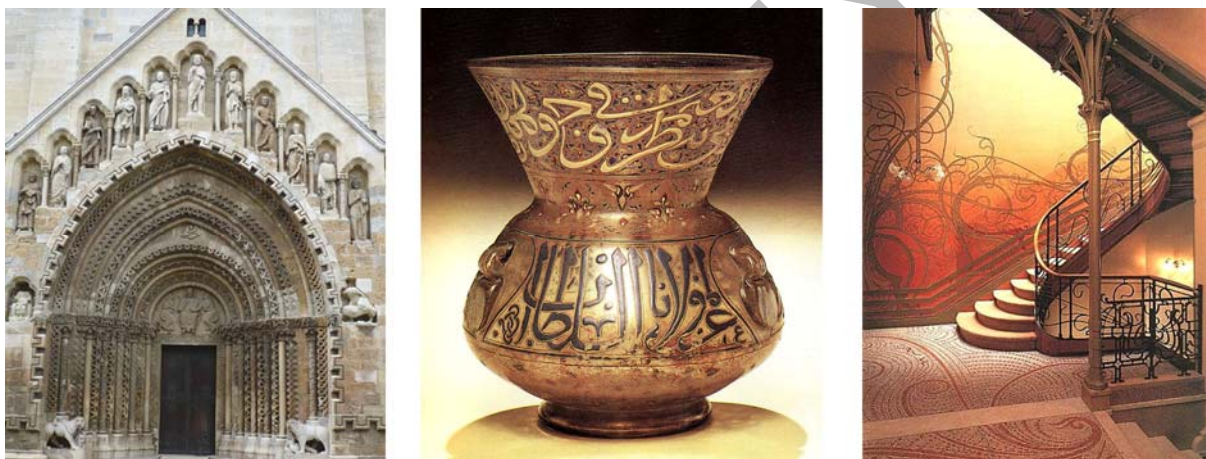
⁶ Forrás: Bányász Judit iparművész fotói, 2008, 005.jpg

A DÍSZÍTÉS ÉS FORMA KAPCSOLATA

Tárgyi környezetünk ékesítése, a különböző felületek, formák díszítésének igénye régi keletű, már az ősidőktől fogva létezik. A díszítés elemei a kezdetekben mágikus erőt hordoztak és szimbolikus jelentéssel bírtak. Mint ahogyan a természeti formák szerkezete, felépítése eredendően ésszerű, a mesterségesen létrehozott formákkal szemben is alapvető követelmény, hogy rendeltetésüknek jól megfeleljenek, és a díszítés is ezt a szerepet hangsúlyozza.

"A díszítés során a művész gyakran alkalmazkodik a formához, s ez néha a díszítőmotívum módosítására készteti; ilyenkor a dísz megnyúlik vagy összezsugorodik, meghajlik – vagy az anyag tömegének egyensúlyát szolgáló – ötletszerű elemekkel bővül."⁸

A művészeti korszakok iparművészetében, a népművészetben, a forma- és divattervezésében számtalan példát találunk a funkciónak megfelelően kialakított, megtervezett forma és a díszítés harmonikus kapcsolatára.

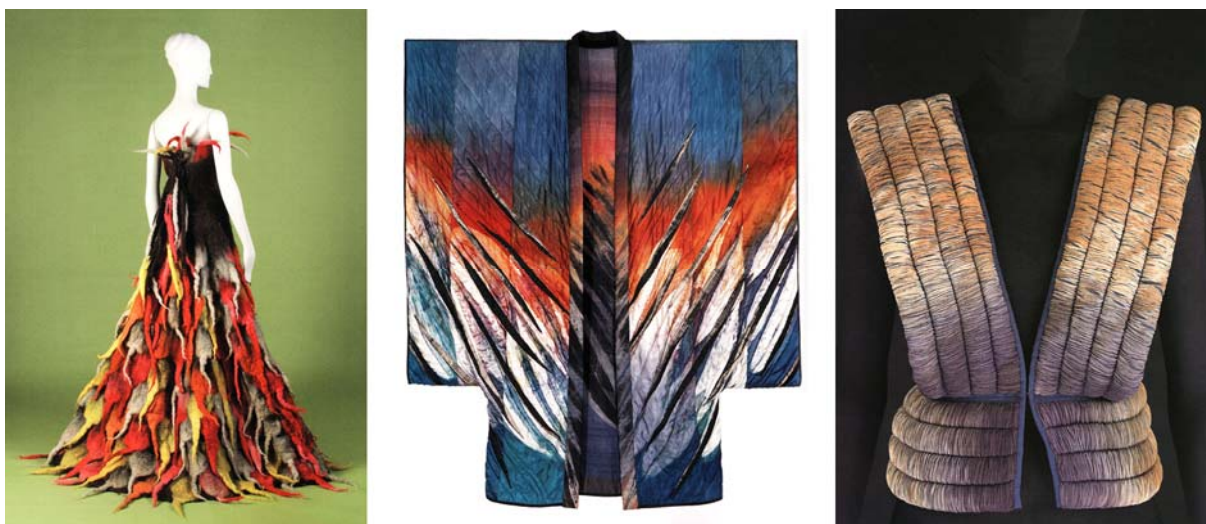

7. ábra. A jáki templom főkapuja (XIII. sz.), iszlám mecsetlámpa (XIV. sz.) és a Tassel-ház lépcsőháza (XIX. sz. vége)⁹

⁷ Forrás: Bányász Judit iparművész fotói, 2008, 006.jpg

⁸ Forrás: Henry de Morant: Az iparművészet története a kezdetektől napjainkig. Corvina, Bp, 1976 (15. o.)

⁹ Forrás: (balról jobbra) 1 és 3. kép: Szabó Attila: Művészettörténet képekben. AKG Kiadó, Bp, 1997 (83. és 158. o.), 2. kép: Mary Hollingsworth: Művészetek világtörténete. Akadémiai Kiadó, Bp, 1995 (295. o.), 007.jpg

8. ábra. Különböző ruhaformákhoz illeszkedő művészi, egyedi kivitelezésű díszítések¹⁰

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Tanulmányozza különböző kultúrák, népek viseletét és/vagy az öltözködéstörténet korszakait, és az ismert kortárs nemzetközi tervezők kollekcióit. Figyelje meg az öltözékeken szereplő díszítések jellegzetességeit, és tanulmányozza ezek formáját, stílusát, felületképzési, komponálási módszereit.

Későbbi felhasználás céljára gyűjtsön képi és szöveges információkat, készítsen dokumentációs füzetet/mappát egy, az Ön számára érdekesnek ítélt nép, kultúra vagy viselettörténeti korszak jellegzetes díszítőmotívumairól.

A feladathoz tanulmányozza az alábbi könyvek közül a rendelkezésére állót:

- A divat története a 18–20. században. Taschen/Vince Kiadó, 2003
- Wolfgang Bruhn–Max Tilke: Kostümgeschichte in Bildern, Orbis Verlag, 2001
- A pictorial History of Costume. Pepin Press, Amsterdam, 1998
- Cser Andor: Művészetek és öltözetek története. Göttinger Kiadó, Veszprém, 2001
- Ludmilla Kybalová, Olga Herbenová, Milena Lamarová: Képes divattörténet. Corvina kiadó, Budapest, 1977
- Domanovszky Endre: Korok ruhái. Corvina kiadó, Budapest, 1979
- L'Officiel, Collezioni divatszaklapok havi kiadványai

¹⁰ Melissa Leventon: Artwear – Fashion and Anti-fashion. Thames & Hudson, New York, 2005
(1. kép: 114. o., 2. kép: 11. o., 3. kép: 88. o.), 008.jpg

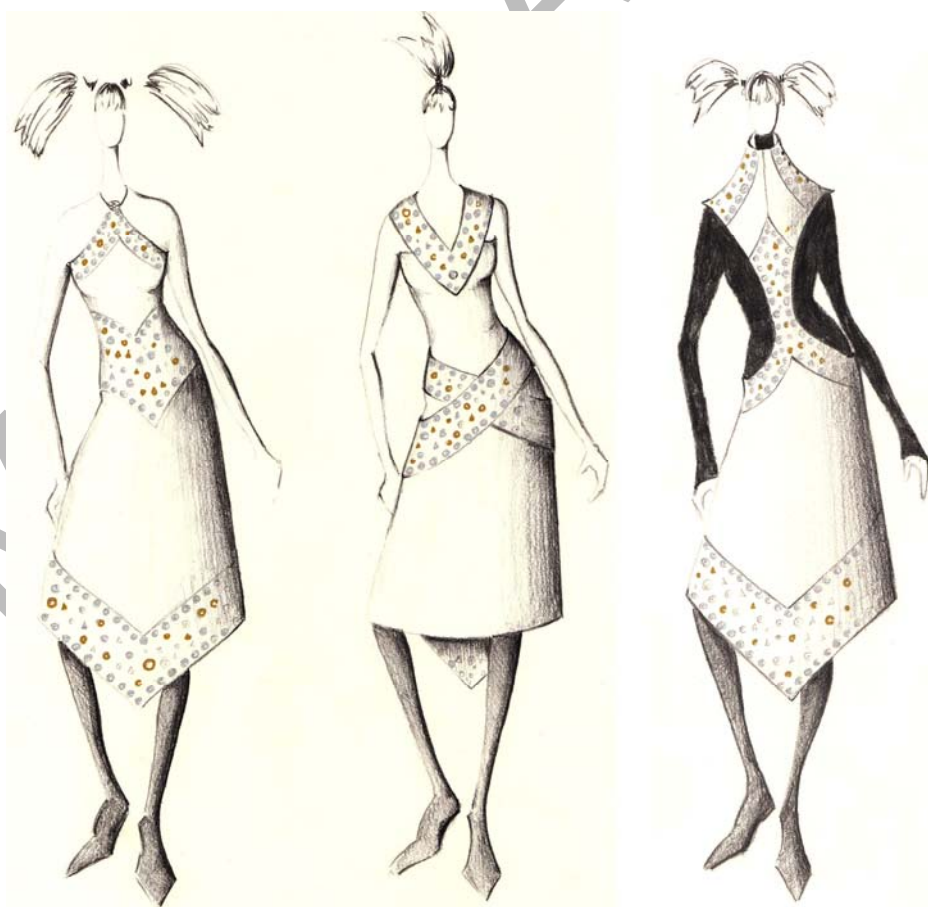
3. Készítsen tervsorozatokat olyan öltözékekhez, amelyekhez a díszítéseket egyedi technikával alakítja ki. A legsikerültebb terveket és a lehetséges technikai megoldásokat vitassa meg tanárával.

9. ábra. Tervsorozat szövött szerkezetű struktúrával elképzelt többfunkciós formákra

10. ábra. Tervsorozat szövött szerkezetű struktúrával elképzelt többfunkciós formákra

11. ábra. Tervsorozat ringlikkel, patentokkal, szegecsekkel elképzelt díszített felületekkel

12. ábra. Tervsorozat ringlikkel, patentokkal, szegecsekkel elképzelt díszített felületekkel

13. ábra. Tervsorozat ringlikkel, patentokkal, szegecsekkel elképzelt díszített felületekkel

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Geometrikus mintákkal díszítsen egyszerű szilvetteket, alapformákat. A4-es rajzlapon egész alakon, fehér-feketében mutassa be a díszítés különböző elhelyezési módjait, lehetséges variációit.

2. feladat

Stilizált természeti motívumokkal díszítsen egy egyszerű ruhaformákból álló kollekciót! A4-es rajzlapon, egész alakon, fehér-feketén és színesen készítsen tervsorozatokat, amelyeken keresztül bemutatja a díszítendő alapformák és a díszítés kapcsolatát. Figyeljen a díszítésléptékére, arányaira, használja ki a léptékváltásban rejlő változatos lehetőségeket.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Sokféle megoldás létezik, az alábbiakban bemutatott munkák lehetséges megoldások.

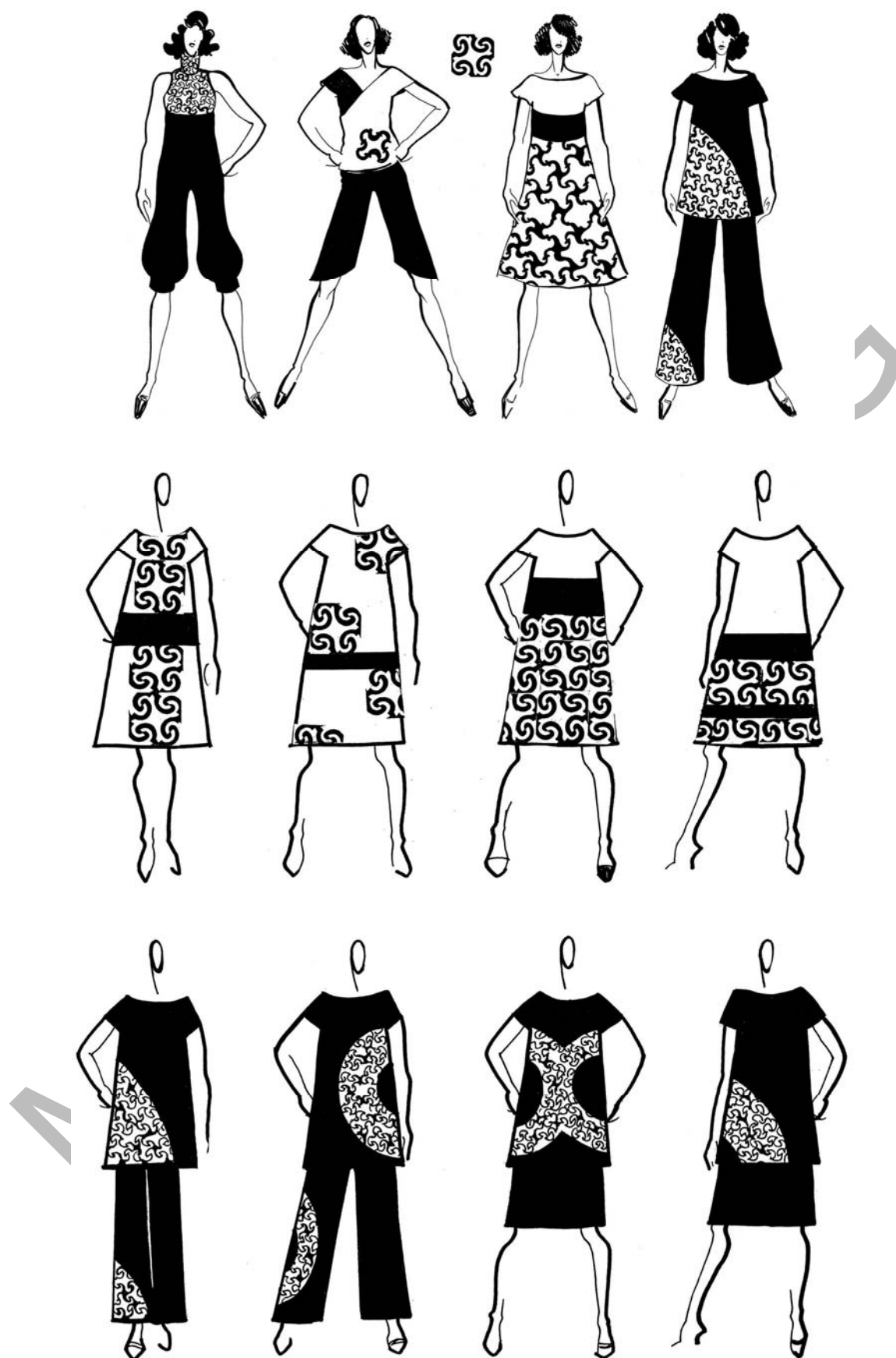
14. ábra. Egyszerű vonalú alapformákon felületjáték a megtervezett geometrikus motívummal

15. ábra. A fehér-fekete felületek kontrasztjának és a motívum léptékének, méretének változtatásával készült tervsorok

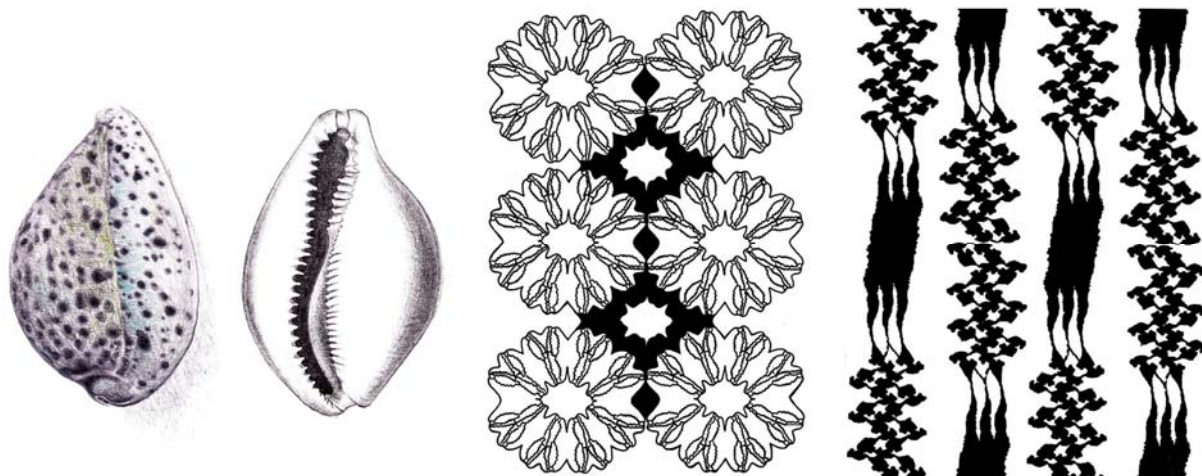
16. ábra. A fehér-fekete felületek kontrasztjának és a motívum léptékének, méretének változtatásával készült tervsorok

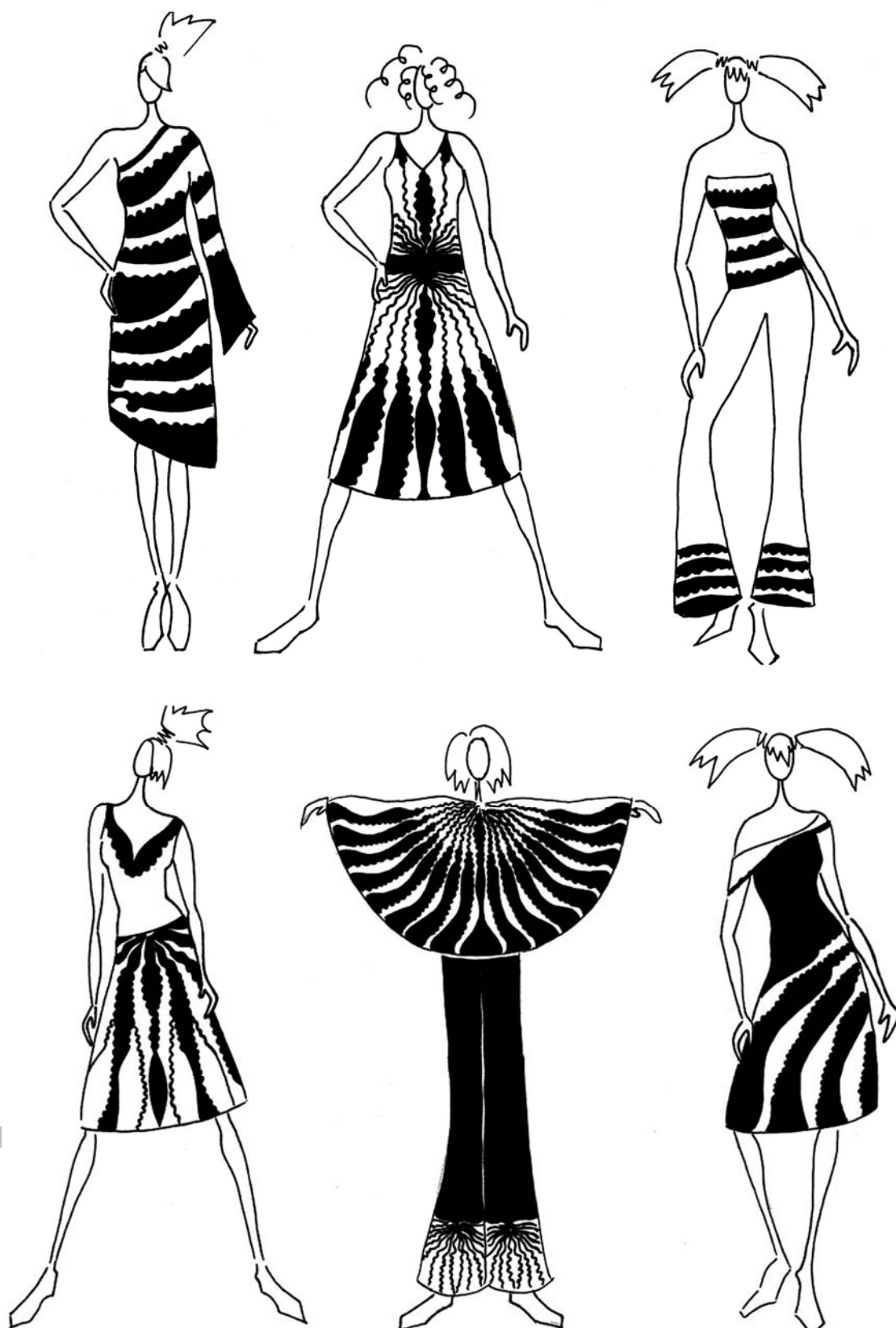
17. ábra. A fehér-fekete felületek kontrasztjának és a motívum léptékének, méretének változtatásával készült tervsorok

2. feladat

Sokféle megoldás létezik, az alábbiakban bemutatott munkák lehetséges megoldások.

18. ábra. A kagyló tanulmányrajzai és a stilizált díszítőmotívumokkal készült mintatervek

19. ábra. A díszítőmotívum harmonikus illeszkedése a ruha formájához: szimmetrikus és aszimmetrikus kompozíciós variációk a minta elhelyezésére

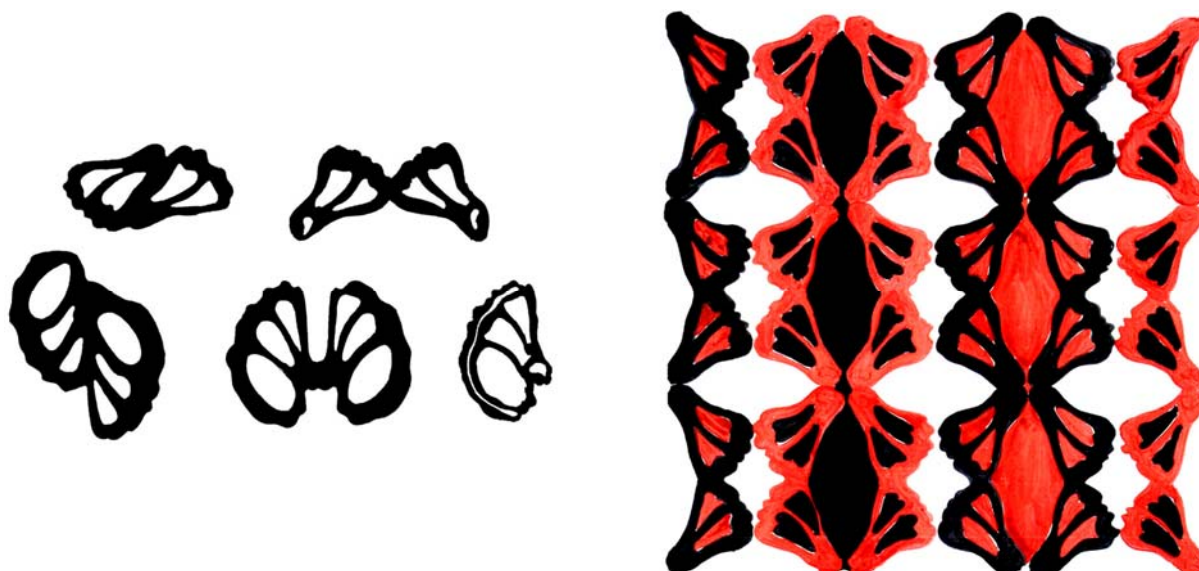
20. ábra. A díszítőmotívum harmonikus illeszkedése a ruha formájához: szimmetrikus és aszimmetrikus kompozíciós variációk a minta elhelyezésére

21. ábra. Szabad és szimmetrikus felületjáték a fakéreg struktúrájának stilizálása nyomán kialakult mintákkal

22. ábra. Szabad és szimmetrikus felületjáték a fakéreg struktúrájának stilizálása nyomán kialakult mintákkal

23. ábra. A stilizált motívum és a vele kialakított területő minta

24. ábra. A teljes motívummal és részleteivel kialakított díszített felületek fekete-fehéren és színesen

25. ábra. A motívum ismétlésével kialakított díszített felületek fekete-fehéren és színesen

26. ábra. A kukorica egész és keresztmetszeti tanulmányrajza, a díszítőmotívumok kialakítása

27. ábra. Felületképzés, kompozíciós játék a színekkel, vonalakkal, foltokkal és léptékkel a keresztmetszet nyomán nyert stilizált motívummal

28. ábra. Felületképzés, kompozíciós játék a színekkel, vonalakkal, foltokkal és léptékekkel az egész forma és a kiemelt részletei nyomán nyert stilizált motívumokkal

IRODALOMJEGYZÉK**FELHASZNÁLT IRODALOM**

Henry de Morant: Az iparművészet története a kezdetektől napjainkig. Corvina, Bp, 1976

Nicolae Filoteanu, Doina Marian: Képzőművészeti nevelés. All Educational, Bucuresti, 1998

Környeiné Gere Zsuzsa-Reegnné Kuntler Teréz: Tér-forma-szín. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1998

Robert Bartlett: Körkép a középkorról. Magyar Könyvklub, Bp, 2002

A művészet világa. Magyar Könyvklub, Bp, 2002

Mary Hollingsworth: Művészetek világtörténete. Akadémiai Kiadó, Bp, 1995

A divat története a 18–20. században. Taschen/Vince Kiadó, 2003

Melissa Leventon: Artwear – Fashion and Anti-fashion. Thames & Hudson, New York, 2005

AJÁNLOTT IRODALOM

Henry de Morant: Az iparművészet története a kezdetektől napjainkig. Corvina, Bp, 1976

A divat története a 18–20. században. Taschen/Vince Kiadó, 2003

Cser Andor: Művészetek és öltözetek története. Göttinger Kiadó, Veszprém, 2001

A művészet világa. Magyar Könyvklub, Bp, 2002

A(z) 0991–06 modul 048–as szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 211 07 0000 00 00	Dívat- és stílustervező

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
20 óra

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató